

KOSZOVÓI MENEKÜLTEK A MAGYAR MÉDIÁBAN

Miért van jelentősége annak, hogy a média miként szerepelt és hogyan közöl le egyes eseményeket a nagyvilágban? A szakirodalom és a hétköznapi tapasztalat szerint is a média üzenetei nemcsak bemutatják, hanem szűrik, torzítják és megalkotják a valóságot. „Azok a benyomások, érzések, vélemények, amelyeket a média alakít ki a befogadóban, retorikailag megkonstruált formák”.¹ Lényegében nem cselekményekről vagy cselekvések egyszerű közvetítéséről van szó, hanem önmagában egy megtervezett cselekvésről, amit médiaretorikának is neveznek. A média vizsgálata során az elemző nem csupán arra törekszik, hogy feltárja az információkat a hírekben, hanem következtetéseket vonjon le abból, ahogyan azt az adó (szerző, szerkesztőség) teszi. A képi megformálásoktól kezdve a szóhasználatig. Továbbá vizsgálat tárgyává teszi azt is, hogy ezzel mennyire képes a szerző az olvasót saját világlátásáról meggyőzni, illetve hogy mennyire tudja átadni azt. Jogosan vetődik fel kérdés, vajon mennyire befolyásolja a befogadó közönség álláspontját az adott tény kérdésében a szerző, illetve, miként érvényesül egyáltalán manipulatív hatása? Közhelynek tekinthetjük a kijelentést, hogy a média manipulál, de, mint minden közhely, ez is igaz. A kutatások rámutatnak, hogy az új média közvetlenül és közvetve is hatást gyakorol a befogadó számára. Összességben tehát levonhatjuk a következtetést, hogy azokról a tényekről való véleményalkotásban, amelyet a hallgatóság nem érzékel, közvetlenül nagy szerepe van a médiának. Közvetlenül tanúbizonyosságot nyerhetünk erről az adott hírhez kapcsolódó kommentekben, fórumokon vagy akár blogokon. Ma a hírportálok nagy részén van lehetőség közvetlen visszacsatolásra, amely nem csak az író félnek szolgáltat hasznos információkat, hanem az elemzők számára is. Így abban is, hogy egy adott cikk mennyire befolyásolta, alakította az olvasó nézeteit más irányba. A mi esetünkben hogy miként viszonyul a médiafogyasztó egy olyan központi problémához, mint a migráció és a menekült ügy. „Bár a médiafogyasztók vélekedéseiről szóló vizsgálatok természetesen nem bizonyító erejűek a médiumok valós hatásaival kapcsolatban, jelentős befolyással vannak a törvényhozásra és a médiaipari termelésre.”² Leszögezhetjük, hogy nem elhanyagolható a közönség reakciója egyetlen politikai kérdésben sem. Ugyancsak elemzés tárgya lehet, hogy a kormányzás mennyire veszi figyelembe az emberek saját véleményét egyes döntéshozatalokban.

Vizsgálatom módszereként ezért is választottam a politikai bal és a jobb oldal egy-egy reprezentatívnek tekinthető orgánumának elemzését, így a Heti Választ, Magyar Nemzetet, 168 Órát, Hír 24-t, Hír Tv-t, Heti Világgazdaságot (HVG), Népszabadságot, Népszavát, Magyar Hírlapot. A társadalmi véleménnyről – ami a társadalom tagjainak döntő hányadát foglalja magában – csak mindkét oldal együttes vizsgálatával lehet képet alkotni. A vizsgált időszak 2015 első negyedéve.

¹ Aczél Petra: Médiaretorika: Magyar Mercurius Kiadó, Gyomaendrőd, 2012 29.o.

²Stachó László – Molnár Bálint: Gondolatok a média és az erőszak összefüggéseinek elemzése elé In:Stachó László – Molnár Bálint (szerk.) : A médiaerőszak – Tények, Mítoszok, Viták, MathiasCorvinus Collegium-Századvég Kiadó, Budapest, 2009 21.o.

Annak ellenére, hogy az utóbbi két évben egyre nagyobb számban érkeznek illegálisan menekültek hazánkba, a probléma a múlt év végén kapott jelentős hangsúlyt a közgondolkodásban. Januárban már középpontba áll a koszovói menekültek kérdése. Elsőként az idei évben a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal (továbbiakban BÁH) januárban megtartott sajtótájékoztatójáról készült cikkekben érintették az orgánumok teljes körűen a témát. A tájékoztató és ez által a hírek középpontjába Végh Zsuzsanna, a BÁH főigazgatójának nyilatkozata került. A sajtótájékoztató egy általános érvértékelőnek tekinthető, azonban több olyan kritikus kérdésre is kitért, amely szorosan érinti a koszovói menekültkérdést. A főigazgató fontosabb kijelentései, amelyeket a média több orgánuma is felkapott és vitatták vagy kommentálták:

- Magyarországon a menedékkérők száma tavalyi évben 19 000-ról 43 000 növekedett, amelynek a fele csak nem koszovói állampolgár.
- Magyarország továbbra is tranzitország. Koszovó tekintetében továbbra is Nyugat-Európa a vonzó, így célországoknak tekinthető Ausztria, Németország és Svájc.
- A jelenleg hatályos szabályozás nem képes megfelelően kezelni a tranzitországok sajátos helyzetét. Az egyes eljárások ideje hosszú akár több hónapot is felölel. A szabad mozgási lehetőséggel élve a kérelmezők egy része már az eljárás végére eltűnik. Tökéletes példa erre, hogy a tavalyi évben 24 000 kérelem esetén nem született érdemi határozat, mert a hatóságnak nem volt információja az ügyfél tartózkodási helyéről és ez által csak megszüntető végzést tudott hozni.
- A szabályozás hiányos, a gazdasági migránsokkal szemben tehetetlen. Személyes tapasztalataimból kiindulva állítom, az eljárás során nehéz a megítélése annak, hogy a kérelmező valós üldöztetés miatt hagyta el a hazáját vagy csupán az anyaországában uralkodó rossz gazdasági helyzet készítette erre. Európában általános a tendencia, hogy a gazdasági migránsok kérelmét elutasítják, mivel az elbírálás alapjául a származási ország biztonságpolitikai besorolása számít, illetve a személyes körülmények együttese. Koszovó tekintetében nem egységes az európai nézet. Magyarország néhány napja minősítette biztonságos származási, illetve harmadik országnak Koszovót, tehát a vizsgált időszakban még éppúgy nem tartottuk biztonságos államnak, mint Németország vagy Ausztria. (A biztonságos országok közé sorolás csökkenti a potenciális migráns (jelöltek) számát.)

Lényeges kérdés tehát, hogy a Koszovóból érkező migránsok menekülteknek tekinthetők-e aktuális nemzetközi szerződések alapján vagy sem? Koszovóból jelentősebb migrációs hullám 1999-ben, a függetlenedési háború következtében indult el, de még az sem mondható akkora volumenűnek, mint amit az idei év első negyedében tapasztaltunk. Ma a menekülésnek egészen más oka van, a tomboló korrupció, a gazdaság katasztrofális helyzete, munkanélküliség és a rossz szociális helyzet.³ Ezen okok miatt hazánkban nemcsak szervezetenként, hanem gazdaságilag is sokkal megterhelőbb és egyre több anyagi forrást emészt fel a migrációs nyomás kezelése – a tavalyi év folyamán 2,6 milliárd forintot költött erre a célra az állam.

A jobboldal írásaiban a gazdasági migráció jelenségét emelte ki, közvetlenül utalva a Koszovóban uralkodó állapotokra. Hangsúlyozva, hogy Koszovó lakosságának túlnyomó

³ Csiki Gergely: Új európai exodus zajlik rajtunk keresztül 2015. február 11. http://www.portfolio.hu/gazdasag/uj_europai_exodus_zajlik_rajtunk_keresztul.210075.html (Letöltés ideje: 2015.07.28.)

része askelik, azaz albán anyanyelvű muzulmán roma kisebbség. Állításuk szerint többségében alulképzett emberekről van szó, akik csak – angol kifejezéssel élve – 3Ds (Dirty, dangerous and demeaning) munkák elvégzésére alkalmasak. Szélsőségesebb vélemények alapján többségük képtelen hazájában integrálódni (gondoljunk itt a szerb vagy albán többségi társadalomra) és ezért is kényszerülnek elhagyni hazájukat. Az írásokban érezhető, hogy elutasítóan közelítik meg a problémát, és még a félelemre is rájátszanak. Remek példa erre Toroczkai László Ásotthalom polgármesterének a helyi lapján megjelent írása, mely szerint: „*A mi gondunk az, hogy amikor nem jön a rendőr, akkor órákon át bolyonganak éhesen, szomjasan, a fagyhalál szélén a mi tanyavilágunkban, s az ilyen ember bizonyára bármire képes.*”⁴ Jobboldalon hangsúlyozták, hogy a menekültek legtöbbször a hatóságot félrevezetve adják be kérelmüket vallási vagy politikai üldöztetésre hivatkozva. Egyes lapok bírálták a kormányt, mert elhallgatja a kérdés jelentőségét a médiában, s csak az egészen kivételes eseteket jelenteti meg. „*Már fel sem kapjuk a fejünket, amikor a hírműsorok végén, mintegy mellékesen, egy-két mondatban tájékoztatnak bennünket, hogy az adott napon éppen hány határsértőt fogott el a rendőrség egyik-másik határszakaszon. Az említett hírműsorokba is csak akkor kerülnek be ezek a mondatok, ha különösen nagy számú határsértőről van szó, netalán különösen embertelen körülmények között találnak rájuk. Pedig egyre több illegális migráns érkezik Magyarországra.*”⁵

E lapok többsége kevésbé tesz említést arról, hogy Magyarország nem célország és még kevésbé említik, hogy az Európai Unió belül más országot mennyire érint a migrációs nyomás és ezen országok rangsorában Magyarország hol helyezkedik el. Kiemelték, hogy vajon hány ezer olyan személy lehet, akiről egyik európai állam sem tud információval szolgálni és ennek vajon milyen közbiztonsági és gazdasági következményei vannak? „*A tavaly hozzánk érkezők közül a menekültté nyilvánítottak és a kiutasítottak között több tízezer főnyi rés mutatkozik, ők a mi eltűntjeink, itt vannak Európában, de semmit sem tudunk róluk. Illetve egy valamit, hogy a példájuk újabb tízezreket vonz a határunkra.*”⁶ Feltételezik, hogy ezeknek az embereknek a többsége bujkálva az állami apparátus dolgozói elől feketén dolgozik és/vagy akár bűnszervezetekben is részt vesz. (A feltételezés alapjául az a tény szolgál, hogy a tavalyi évben körülbelül 8000 embert hoztak vissza Magyarországra és ebből 800 embert sikerült a hatóságnak kitoloncolnia 7200 főről nincs tudomása a hatóságoknak.) Ennek következtében jobb oldali hírportálok és újságok internetes fórumain, olyan kommenteket lehet olvasni, hogy az emberek félnek, bizalmatlanná váltak, mind az Európai Unió intézményeivel, mind a magyar hatóságokkal szemben. Így például: „*Miért nincs Ásotthalomnál határvédelem???? Hogy lehet, hogy a migránsok ki-be sétálnak??? Milyen schengeni határ ez????????????? Jó lenne erről beszélni!*”⁷ Félelmeiknek közvetlen oka nemcsak a pontatlan hírek, hanem a jogszabályok hiányos ismerete is.

Félelmeiket nem is a jelenre voltaképp inkább a jövőre helyezik, például, hogy gyerekeik kisebbségbe kerülnek, a magyar kultúra háttérbe szorul, Magyarország nem fogja

⁴Szlavkovits Rita "Vizet, kenyeret adok, de be ne jöjjenek" 2015. január 30. http://hvg.hu/itthon/20150129_Felzorgettek_ejjel_ott_alltak_ket_gyerek_k (Letöltés ideje: 2015.07.28.)

⁵Egyre több hazánkban az illegális migráns – 2015.01.06. http://magyarhirlap.hu/cikk/14643/Egyre_tobb_hazankban_az_illegalis_migrans (Letöltés ideje: 2015.07.29.)

⁶Élő Anita: Hova tűnt Magyarországról 7200 illegális bevándorló? 2015. január 15. - <http://valasz.hu/itthon/hovatumt-7200-illegalis-hatarserto-ez-az-amit-senki-sem-tud-108519> (Letöltés ideje 2015.07.28.)

⁷Egyre több hazánkban az illegális migráns – 2015.01.06. http://magyarhirlap.hu/cikk/14643/Egyre_tobb_hazankban_az_illegalis_migrans (Letöltés ideje: 2015.07.29.)

elbírní a kulturális sokkot stb... A közölt tényeknek mennyire van valóság alapja, vitatható, hiszen nem minden adat támaszkodott hiteles felméréshez, statisztikához.

A baloldali médiumok közül kevesebben reflektáltak a sajtótájékoztatóra, amely meglepőnek tűnhet a hirdetett szolidaritás-vállalásnak a tükrében. Ahol írtak róla, ott is általánosságban az Európát érintő migrációs nyomásról beszéltek, szemben a jobb oldallal. Bírálataink inkább az akkoriban nagy port kavart párizsi miniszterelnöki nyilatkozatra terjedt ki miszerint: *"A gazdasági bevándorlás rossz dolog Európában, nem szabad úgy tekinteni rá, mintha annak bármi haszna is lenne, mert csak bajt és veszedelmet hoz az európai emberre, ezért a bevándorlást meg kell állítani, ez a magyar álláspont."*⁸ Összefüggéseket véltek felfedezni a főigazgató és a kormányfő nyilatkozata között, úgy gondolták, hogy a sajtótájékoztatón általa elmondottak kormányparti befolyásra hangzottak el. Továbbá, hogy szélsőséges adatokat közölnek a hatóság emberei, az igazságot nem fedik fel teljesen és ezzel az embereket félrevezetik, valamint jelentősebb problémákról elvonják a figyelmet. *„Mivel azonban az elmélet az, hogy Magyarországot gazdasági menekültek lepik el, a nyilatkozó nyomatékosan állítja, hogy a menekültek fele Koszovóból jön, ami, ugye, békés hely, csak még nem olyan fejlett a szociális ellátórendszer, mint nálunk, nem csoda, hogy idejönnek, hogy kiegyenek a garantált nyugdíjunktól és busás közmunkabérünkből.”*vagy *„A szerb határ mentén az emberek kétségbeesettek” – tudósít a Vatikáni Rádió. No nem azért, mert eleve nyomor van, és nincs munka, hanem mert ezt az idilli állapotot megzavarják a menekülők.*⁹ Nyíltan megfogalmazzák, hogy idegenellenességre uszít a jobb oldal és némelyik írás a kormányt is vádolja ebben a tekintetben. Kommentekben is tükröződik ez az álláspont, amikor arról írnak, hogy a kormány a hazánkban tomboló szegénységet, hanyatló gazdasági helyzetet kívánja elrejtetni. Talán a legegyszerűbb költői kérdésben megfogalmazni a kommentezők álláspontját miszerint: *„Ha mi rosszul élünk ők miért akarnának ide jönni?”*. Elmondható, hogy a baloldali írások megfogalmazása sokkal barátságosabbnak, együtt érzőbbnek mutatkozott, mint a jobboldalé. Közlésmódjára sokkal inkább volt jellemző az egyszerű információ átadás, mintsem a tények szélsőséges nézőpontba való terelése. Egyetértés mutatkozik azonban, a jobb és bal oldal között, abban a tekintetben, hogy jogszabályi változtatásra van szükség, de nem elhamarkodott, szakmailag nem megalapozott szabályozásra.

Találunk egymást kritizáló kommenteket is. A bal oldalt egyik kommentezője így fogalmaz: *„a magyar néplelket egyetlen ideológia képes igazán megérinteni, ez pedig nem más, mint a fasizmus”*¹⁰ A jobb oldal pedig úgy reflektál erre: *„Nem hinném hogy attól fasiszta lenne bárki ha az okatlan és vérszomjas barbarizmust távol akarná tartani a hazájától, Európától.”*¹¹ A jobboldal képviselői azzal támadják, a baloldalt, hogy túlzott liberalizmusa az országot, mind gazdaságilag, mind társadalmi szempontból hanyatlásba fogja dönteni, hiszen teret engednek a munkakerülő és alacsony társadalmi rétegekbe tartozó koszovói cigányoknak, akik képtelenek életmódformájuk miatt integrálódni. Vitakérdés továbbá, hogy a koszovóiak, mint mohamedán vallást gyakorlók, mennyire hozzák magukkal a szélsőséges iszlámista nézeteket, vagy hány közöttük alvó ügynök

⁸Orbán: Gazdasági bevándorlóknak nem adunk menedéket: 2015.01.11 http://index.hu/belfold/2015/01/11/orban_gazdasagi_bevandorloknak_nem_adunk_menedeket/ (Letöltés ideje 2015.07.29.)

⁹ Tokfalvi Elek: A keleti csukás: 2015. január 15. - http://hvg.hu/velemenynyuzsog/20150115_A_keleti_csukas (Letöltés ideje 2015.07.28.)

¹⁰ uo.

¹¹ uo.

esetleg. Ennek alapjául az időszak legmeggrázóbb eseménye, a Charlie Hebdo szerkesztősége elleni merénylet, továbbá az évek alatt bekövetkezett terrortámadások szolgáltattak alapot.

A BÁH sajtótájékoztatója és február eleje között érdekes visszhangja volt a kormányfő és a kormánypárti politikusok nyilatkozatainak. Legtöbbször arról beszéltek, hogy az idegenrendészeti eljárás idejét csökkenteni kell, és hogy európai szinten is szükséges szigorítani a szabályozást, továbbá bírálták Brüsszel hozzáállását a migrációs kérdéshez. Azonban, ami ennél érdekesebbnek mutatkozott, hogy a nyilatkozatok többsége párhuzamot vont a migrációs nyomás és a terror fenyegetettség között és ez az összemosás aggasztó. A kommentekből a nyilatkozatok hatása érezhető volt, azaz a társadalomban egyre növekszik az idegenellenesség. Ezt támasztja alá a kormány közeli Századvég Alapítvány január végi felmérése is, amely szerint a társadalom csaknem kétharmada véli úgy, politikai irányultságától függetlenül, hogy a bevándorlási szabályozások túlságosan is engedékenyek. Mi több, nem érzik magukat biztonságban, nem hisznek abban, hogy bármiféle terrortámadás ellen megfelelő védelmet tudna biztosítani számukra az Európai Unió. (Több orgánumban kifogásolták, hogy a kutatás anyagát nem adta ki a kormány, sem a kutatási módszerről és azok jellegéről.).

Február 2-án pártállástól függetlenül jelent meg lapok címlapján, hogy „Bevándorlók százait szedték le a győri Railjetről”. A hír mögötti tény egy cunamit indított meg, amelynek lényege, hogy ettől kezdve a hatóságok megpróbálták megakadályozni a koszovóiak Magyarországról történő tovább utazását. Az ok a kormányzat új bontakozó migrációs politikája kell keresni, amit jelentősen befolyásolt a német kancellár magyarországi látogatása és ennek során tett nyilatkozata, miszerint Németország nem tud minden rászorulót befogadni. A kormányzat akaratának érvényre jutása és Angela Merkel figyelmeztetése együtt hozta meg a szigorító intézkedések sorozatát. A médiában rendszeresen jelentek meg információk, hogy hány és hány embert fogtak el a zöldhatáron a határrendészek, illetve az érintett vonatállomásokon hány embert szállítottak le vonatokról és szállítottak határrendészeti kirendeltségekre és kapitányságokra. Az adatok alapján az év első 6 hetében megközelítőleg 23000-en kértek menedékkérelmet, s január végén voltak olyan napok, amikor már 1000 főt is meghaladta az illegális határátlépők száma.¹² Ekkor már az MTI is naponta többször tudott informálódni a különböző hatóságok sajtó referensein és parancsnokain keresztül a napi aktuális elfogások számáról.

Arra, hogy valóban szükséges volt-e a látványos kormányzati intézkedésekre, változatlanul megosztotta a bal- és jobboldalt.¹³ Egyesek szerint csupán politikai húzásnak tekinthetők az intézkedések és a kormányzatnak „kapóra jött” a német kancellár látogatása és fenti kijelentése, illetve a hirtelen megnövekedett migrációs hullám. Ezt tükrözik a cikkekkel párhuzamosan megjelenő videó- és fotóriportok, interjúk, amelyek kevésbé tényleíró jellegűek, sokkal inkább jellemzik a személyes benyomások és már korábban is hangoztatott vélemények. A két oldal álláspontja nem közeledett egymáshoz továbbra sem.

A vizsgált időszakot követően a koszovói menekültek száma jelentősen csökkent, de helyüket mások foglalták el elsősorban szíriai térségből érkező menekültek. Azóta a migrációval kapcsolatos hírek információk megjelenése napról napra nő.

¹²<http://www.police.hu/sites/default/files/images/20150602162439.jpg> (Letöltés ideje 2015.07.29.)

¹³<http://www.police.hu/sites/default/files/images/20151602155308.jpg> (Letöltés ideje 2015.07.29.)

További irodalom

1. Aczél Petra: Médiaretorika: Magyar Mercurius Kiadó, Gyomaendrőd, 2012 29.o.
2. Bayer József – Bajomi -Lázár Péter (szerk.): Globalizáció, média, politika. A politikai kommunikáció változásai a globalizáció korában. MTA PTI, Budapest, 2005.
3. Bajomi-Lázár Péter: Média és társadalom. Jaffa Kiadó, Budapest, 2008.
4. Bajomi-Lázár Péter: Média és politika. Printx Budavár, Budapest, 2010.
5. Kéri László: Média, politika, pártok. Politikatudományi Szemle, 2005. 1. sz. 81-103. o.
6. Polyák Gábor: Médiaszabályozás, médiapolitika. Gondolat Kiadó, Budapest, 2015.
7. Stachó László – Molnár Bálint: Gondolatok a média és az erőszak összefüggéseinek elemzése elé In: Stachó László – Molnár Bálint (szerk.) : A médiaerőszak – Tények, Mítoszok, Viták, MathiasCorvinus Collegium- Századvég Kiadó, Budapest, 2009.